

Rastande fåglar vid Gnien

Text och teckningar: Sören Larsson

Våren 1992 (7/3-24/9) genomförde klubbmedlemmar nästan dagligen räkningar av de rastande sim- och vadarfågeln vid Gnien. Vi ville med räkningen erhålla uppgifter på hur fåglarna utnyttjade de olika områden vid Gnien. Speciellt intressant var också att ta reda på hur fåglarna svarar på den skötsel av ängsmarkerna, som länsstyrelsen har påbörjat i reservatet.

Inventeringen gick till så att Gnienområdet delades in i 7 olika delområden. Samtliga sim-, vadar- och rovfåglar räknades sedan i varje område. Räkningen fick genomföras när som helst under dagen. En tillfällig plattform hade vi satt upp norr om Gunnars äng, vilken gav god överblick över ett mycket stort område. Från Granen, Berglogbacken och i vissa fall från Tornet gjordes kompletterande räkningar.

1979 genomförde Naturklubben en motsvarande räkning, det var några år innan Gnien avsattes som naturreservat.

Fler fåglar 1992

Våren 1992 var två veckor tidigare än 1979, vikarna blev dock inte isfria tidigare p.g.a. två mycket kyliga veckor i skiftet mars/april. De senaste åren har vi noterat att antalet rastande fåglar har ökat i Gnien, sedan området avsattes som naturreservat

1985. De tre arter som dominerar vårrastningen vid Gnien är sångsvan, gräsand och kricka. För dessa tre arter var högsta dagsnoteringen under våren 1992 högre än någon gång under perioden 1960-85.

Räkningarna 1979 och 1992 kan jämföras eftersom de hade samma målsättning och utfördes på samma sätt. Största antalet samtidigt rastande sångsvanar var 107 ex. 1979, våren 1992 var motsvarande siffra 321 ex. För gräsand var antalet 191 ex. 1979 och 1044 ex. 1992. Beträffande kricka var antalet 225 ex. 1979 och 700 ex. 1992.

Antalet rastdagar kan också vara ett mått på i vilken omfattning fåglarna utnyttjar ett område. 1979 registrerade vi endast 801 rastdagar för sångsvan. 1992 kom vi upp i 5081 rastdagar. Man kan tro att detta inte handlar om samma fågellokal.

Nu kan det vara så att 1979 var ett dåligt år och 1992 ett bra år. Avsikten är att upprepa räkningarna under våren 1993, varefter vi kan besvara den frågan bättre.

Var finner fåglarna sin föda?

Under våren 1992 var översvämmningarna vid Gnien minimala, varför de slättrade, alternativt betade strandängarna inte kom att utnyttjas av simfågeln. Dessutom förekom nattis fram till 10 april, vilket

innebar att det vid morgon- eller förmiddagsräkningarna inte fanns några fåglar i de islagda vikarna.

Jag skall här kort redovisa några av de rastande fågelarterna.

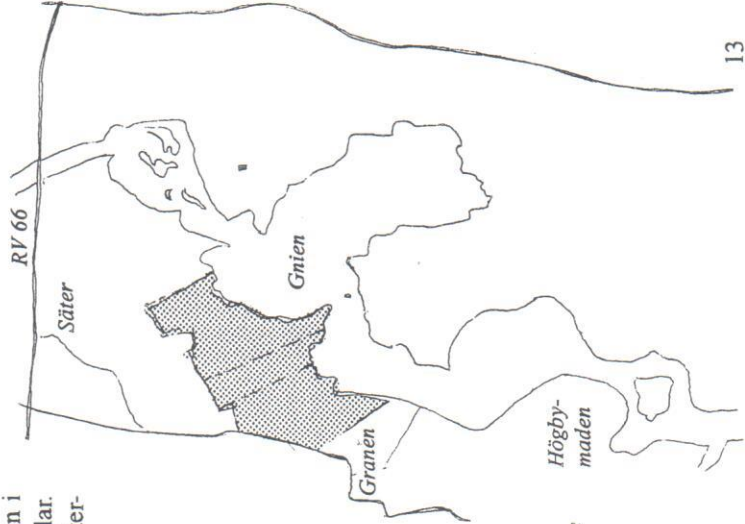
Knölsvan rastade 43 dagar under våren, oftast i små grupper. Sörby- och Säterviken var främsta tillhåll för knölsvanarna.

Sångsvan. Under hela räkningsperioden fanns arten i sjön samtliga dagar utom sju. När isarna låg i vikarna var Högbymaden en viktig rastplats men också området vid Rävsnäs där Nybrobacken rinner ut i ån. När isen släppte uppehöll sig svanarna främst i Säterviken och Brunnströmsviken.

Grågås rastade under 17 dagar i sjön i mars-april. Största flocken var sex fåglar. Grågässen föredrog området vid Säterängen/viken och Gunnars äng.

Sädgäss rastade i området varje dag fram till 28/4. Gåsflocken höll undantagslöst till på Säterängen eller Gunnars äng. Varje dag lämnade gässen området för att beta en stund på Storängen. Som mest innehöll flocken 220 fåglar. Gässen var starkt knutna till de slättrade ängarna vid Gnien. Sädgässen har blivit rastfåglar vid Gnien efter att Gnien avsattes som reservat.

Kanadagäss rastar i förhållandevis liten omfattning vid Gnien under våren. De tycks ha mycket bråttom till häckningslokalerna. Över 100 samtidigt rastande fåglar noterades på en enda dag. Säterängen och Högbymaden nyttjades främst som betesområde av kanadagässen.

Karta över Gnienområdet
Det rasterade området visar de välhävade ängsmarkerna.

lar noterade vi en enda dag. Säterängen och Högbymaden nyttjades främst som betesområde av kanadagässen.

Bläsand sågs dagligen mellan 21/3-5/5. Som mest rastade 82 ex. på Säterängen 20/4. Bläsänderna uppehöll sig främst också i Högbymaden och i Säterviken.

Gräsand. Redan 12/3 fanns 400 rastande gräsänder i Gnien. Den 25/3 hade det ökat till 1000 ex. och dessa var kvar till 8/4. Det började sedan sakta tunna ut och den 21/4 skedde en kraftig minskning. Högbymaden framstod som en mycket viktig rastlokal för gräsänderna, åtminstone de fyra första veckorna när isen låg i vikarna. Därefter utgjorde Säterviken en attraktiv plats för änderna, med ca 500 rastande där.

Kricka. Maximala rastningen hos krickorna inträffade dagarna kring 20/4. Krickflockar är väldigt lätttröliga (ofta uppsträmda av rovfåglar). Strandzonen vid Säterängen, Gunnars äng och Högbymaden utnyttjades oftast av krickorna. Mellan 12/4-26/4 rastade över 300 krickor i området.

Knipan är enda simfågeln som inte uppvisar någon ökning vid Gnien. Under perioden 25/3 till 20/4 rastade dagligen mellan 20-50 knipor i sjön. Fåglarna är också utspridda i sjöområdet även om de flesta verkar föredra Brunnströmsviken som provianteringsområde.

Salskrake. I mars och april sågs arten i sjön under 18 dagar. Salskrakens uppträdande varierar stort mellan åren.

Tofsvipan. Den slättrade delen av Säterängen, Sörbyängen samt Gunnars äng hyste i stort sett alla rastande vipor. Mellan 14-20/4 uppgick flocken till över 100 fåglar.

Storspov. Huvudsträcket går över på några få dagar, normalt kring den 20/4. Så blev det i år också. Som mest rastade 60 ex. den 19/4.

Tringavadare och brushanar. Dessa vadarfåglars rastning vid Gnien är helt beroende av om strandängarna är översvämmade eller ej. Då det dessutom rådde högttrycksväder med svaga vindar och solken under deras sträckperiod, flög fåglarna förbi. Som exempel kan nämnas att som mest sågs 17 brushanar 12/5, 9 glutsnäppor 9/5, 10 grönbenor 7/5 och för övriga arter rörde det sig endast om enstaka fåglar.

Värdefulla miljöer

Det föreligger olika läror kring skötseln av våtängar. Vid Gnien kunde vi studera fåglarnas val av provianteringsplatser våren 1992.

De kreatursbetade ängarna, d.v.s. södra delen av Sörbyängen och östra delen av

Säterängen och dess strandlinjer nyttjades i mycket liten omfattning av de studerade arterna.

De slättrade ängarna, d.v.s. norra delen av Sörbyängen, Gunnars äng och västra delen av Säterängen hyste däremot ett rikt fågelliv. Gunnars äng slättrades i mitten på augusti 1991, växtligheten strängades upp och brändes på ängen, alla buskage togs bort. Säterängen slättrades samtidigt och gräset brändes upp. I januari 1991 ytfrästes Säterängen för att få ner den väldiga tuvbildningen, alla buskage togs bort på ängen under hösten 1991. Våren 1992 hade de båda ängarna en kort, jämnhögt vegetation, utan träd och buskar. Sörbyängens norra del slättrades i september 1991 och gräset brändes på ängen. Ängen fick en kort, men tuvig vegetation.

Högbymaden jordfrästes våren 1991, varefter en explosion av frörika växter etablerade sig. Under hösten gick pumpen sönder och madden översvämmades. Under våren 1992 var där en stor vattenyta med ringa vattendjup, en superlokal för rastande änder.

Stora områden vid Gnien nyttjas inte av sim- och vadarfåglar, anledningen kan vara brist på föda, farlig miljö (predation), störningar m.m.

Att titta på rastande fåglar är inte bara en skönhetsupplevelse utan man får också kunskap om hur den delen av naturen fungerar.

Sädgäss